

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖЕНО
Факультет гуманітарно-педагогічний
“19” червня 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ**

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність 053 – «Психологія»
Освітня програма ОП «Психологія» (ОС «Бакалавр»)
Факультет: гуманітарно-педагогічний
Розробник: кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри психології Анна ХИЖНЯК

Київ – 2025 р.

1. Опис навчальної дисципліни
«Вікова психологія»

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, ступінь вищої освіти		
Галузь знань	05 «Соціальні та поведінкові науки» (шифр і назва)	
Спеціальність	Спеціальність: 053 «Психологія»	
Ступінь вищої освіти	«Бакалавр»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	3	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	 (назва)	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	1	1
Семестр	1	1
Лекційні заняття	30 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	30 год.	6 год.
Лабораторні заняття		
Самостійна робота	60 год.	108 год.
Індивідуальні завдання		
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних	6 год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Вікова психологія» є ознайомлення студентів з особливостями, закономірностями розвитку психіки людини у різні вікові періоди та навчити враховувати їх у практиці роботи з клієнтами.

Завдання курсу – відкрити шлях до глибокого розуміння вікових психологічних особливостей особистості.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов;

загальні компетентності (ЗК):

– у застосуванні набутих знань із вікової психології у практичних ситуаціях (ЗК1),

– розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності та її предметної сфери (ЗК2),

– здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями із вікової психології (ЗК4),

– здатність критично оцінювати інформацію, що стосується вікової психології, уміти розрізняти наукову та популярну психологію (ЗК5),

– здатність приймати обґрунтовані рішення щодо підбору методу дослідження того чи іншого психічного явища відповідно до віку досліджуваного (ЗК6),

– здатність генерувати нові ідеї щодо причинно-наслідкових зв'язків у розвитку та виникненні тих чи інших психічних та психологічних явищ на різних вікових етапах розвитку людини (ЗК7),

– здатність працювати в команді, розв'язуючи навчальні завдання (ЗК9),

– здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку вікової психології як галузі науки, її місця у загальній системі наукових та практичних знань людства (ЗК11),

Фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

– здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом вікової психології (ФК1),

– здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ на різних вікових етапах розвитку людини (ФК2),

– здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків людей різного віку (ФК3),

– здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел (ФК4),

– здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу щодо вікових психологічних особливостей особистості (ФК9),

– здатність дотримуватися норм професійної етики у застосуванні методів дослідження психічних особливостей клієнтів різного віку (ФК10),

– здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку (ФК11).

Програмні результати навчання (ПРН):

– аналізувати та пояснювати психічні явища, що виникають на різних вікових етапах розвитку людини (ПРН1),

– розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ на різних вікових етапах (ПРН2),

– здійснювати пошук інформації з різних джерел, у тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ПРН3),

– формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію (ПРН10),

– складати план консультативного процесу з урахуванням вікових психологічних особливостей клієнта (ПРН11),

– взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші вікові відмінності (ПРН13),

– ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості (ПРН14),

– відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку (ПРН15),

– знати та розуміти етичні принципи професійної діяльності психолога та враховувати їх у взаємодії з клієнтами різного віку (ПРН16),

– вживати ефективних заходів щодо збереження та підтримання здоров'я – власного й оточення (ПРН18);

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Вікова психологія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму 053 «Психологія».

3. Програма та структура навчальної дисципліни повного терміну денної та заочної форми навчання:

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	пр.	лаб.	інд.	ср.		л	пр.	лаб.	інд.	ср.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи вікової психології												
Тема 1. Вікова психологія як наука	8	2	2			4	8	2				6
Тема 2. Психічний розвиток як предмет вікової психології	7	2	2			3	7	2				5
Разом за змістовим модулем 1	15	4	4			7	15	4				11
Змістовий модуль 2. Психологія дитячого віку												
Тема 1. Особливості розвитку ембріону і плоду	8	2	2			4	8	2				6
Тема 2. Психологія новонародженого	8	2	2			4	8		2			6
Тема 3. Психологічні особливості немовляти	8	2	2			4	8		2			6
Тема 4. Психологія дітей раннього віку	8	2	2			4	8		2			6
Тема 5. Психологія дітей дошкільного віку	9	2	2			5	9					9
Тема 6. Психологія дітей молодшого шкільного віку	9	2	2			5	9					9
Тема 7. Психологія підлітків	9	2	2			5	9					9
Тема 8. Психологія ранньої юності	8	2	2			4	8					8
Тема 9. Психологія зрілої юності	8	2	2			4	8					8
Разом за змістовим модулем 2	75	18	18			39	75	2	6			67
Змістовий модуль 3. Психологія дорослого віку												
Тема 1. Загальна характеристика психології дорослості	7	2	2			3	7					7
Тема 2. Психологія ранньої дорослості	7	2	2			3	7					7
Тема 3. Психологія пізньої дорослості	7	2	2			3	7					7
Тема 4. Психологія старості	9	2	2			5	9					9
Разом за змістовим модулем 3	30	8	8			14	30					30

Усього годин	120	30	30			60	120	6	6		108
--------------	-----	----	----	--	--	----	-----	---	---	--	-----

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія розвитку вікової психології. Методи вікової психології	2
2	Теорії психічного розвитку. Механізм психічного розвитку дитини	2
3	Внутрішньо утробний період розвитку психіки. Аналіз відеоматеріалів	2
4	Психологічні особливості новонародженого. Аналіз відеоматеріалів	2
5	Психологічні особливості немовлят. Дослідження немовлят	2
6	Психологічні особливості дітей раннього віку. Комплексне дослідження дитини раннього віку	2
7	Психологічні особливості пізнавальної сфери дітей дошкільного віку. Розвиток особистості дошкільника	2
8	Психологічні особливості пізнавальної сфери дітей молодшого шкільного віку. Розвиток особистості молодшого школяра	2
9	Психологічні особливості пізнавальної сфери підлітків. Розвиток особистості підлітків. Педагогічно занедбані підлітки	2
10	Психологічні особливості пізнавальної сфери ранньої юності. Розвиток особистості у ранній юності	2
11	Психологічні особливості особистості у зрілій юності. Психологія студентського віку	2
12	Когнітивні особливості періоду ранньої дорослості. Особливості афективної сфери людини у період ранньої дорослості	2
13	Особливості мотиваційної сфери людини у період ранньої дорослості. Особливості Я-концепції у період ранньої дорослості	2
14	Психологічні особливості когнітивної та афективної сфери у період пізньої дорослості. Психологічні особливості мотиваційної сфери та Я-концепції у період пізньої дорослості	2
15	Причини зниження інтелектуальних функцій та специфічні зміни емоційної сфери у період старості. Специфіка Я-	2

	образу на етапі старіння, адаптивне старіння та щаслива старість	
	Всього	30

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Порівняйте визначення предмету вікової психології в роботах вітчизняних та зарубіжних психологів.	4
2	Назвіть напрямки сучасних досліджень проблеми періодизації психічного розвитку людини.	3
Проміжний контроль		
3	Зазначте особливості внутрішньоутробного розвитку ембріону.	4
4	Які особливості новонародженої дитини та які методи використовуються для їх вивчення?	4
5	Розкрийте важливість значення комплексу пожвавлення на прикладах.	4
6	Охарактеризуйте нові тенденції у розвитку діяльності та особистості дитини раннього віку.	4
7	Чому провідну діяльність раннього дитинства називають орудійно-предметною.	5
8	Які основні новоутворення дошкільного дитинства складають поняття психологічної готовності до шкільного навчання.	5
9	Що мають на увазі, коли говорять про психогенну шкільну дезадаптацію в молодшому шкільному віці. Які її причини?	5
Проміжний контроль		1
10	Охарактеризуйте перед підліткову кризу та сформулюйте свою думку стосовно даного періоду.	4
11	Чи є орієнтири в інтелектуальному та особистісному розвитку підлітка типовими, нормативними досягненнями чи виступають як «можливості», «ідеали»	4
12	Як вам здається, чи визнає сучасне суспільство за юністю право на психосоціальний мораторій (у розумінні Е.Еріксона).	3
13	Охарактеризуйте проблеми досягнення Его-ідентичності в сучасній Україні. Які фактори сприяють цьому процесу, а які – заважають.	3
14	У чому складність визначення поняття «дорослість».	3

15	Покажіть єдність когнітивних та особистісних аспектів життєвої мудрості.	5
Проміжний контроль		1

6. Контрольні питання, зразки тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

Контрольні питання

1. Вікова психологія як наука: предмет, завдання, значення.
2. Методи вікової психології.
3. Біогенетичний підхід до дослідження психічного розвитку.
4. Соціогенетичний підхід до дослідження психічного розвитку.
5. Когнітивні теорії психічного розвитку.
6. Закономірності психічного розвитку людини.
7. Показники психічного розвитку дитини.
8. Механізм психічного розвитку дитини.
9. Концепція психічного розвитку дитини Д. Б. Ельконіна.
10. Внутрішньо утробний період розвитку психіки.
11. Психологічні особливості новонародженого.
12. Психологічні новоутворення та провідна діяльність у віці немовляти.
13. Особливості сенсорної сфери немовлят.
14. Розвиток мовлення та мислення у немовлят.
15. Розвиток пам'яті та уваги у немовлят.
16. Афективна сфера немовлят.
17. Мотиваційна сфера немовлят.
18. Особливості Я-концепції немовлят.
19. Поведінкові особливості немовлят.
20. Психологічні особливості кризи 1го року.
21. Соціальна ситуація розвитку, психологічні новоутворення та провідна діяльність у дітей раннього віку.
22. Психологічні особливості пізнавальної сфери дітей раннього віку.
23. Психологічні особливості афективної сфери дітей раннього віку.
24. Психологічні особливості кризи 3-х років.
25. Соціальна ситуація розвитку, психологічні новоутворення та провідна діяльність дошкільника.
26. Психологічні особливості пізнавальної сфери дітей дошкільного віку.
27. Розвиток афективної сфери дошкільника.
28. Особливості Я-концепції дітей дошкільного віку.
29. Особливості мотиваційної сфери дітей дошкільного віку.
30. Психологічні особливості готовності дитини до навчання у школі.
31. Соціальна ситуація розвитку, психологічні новоутворення та провідна діяльність у молодшому шкільному віці.
32. Психологічні особливості пізнавальної сфери дітей молодшого шкільного віку.

33. Особливості афективної сфери молодшого школяра.
34. Особливості мотиваційної сфери молодшого школяра.
35. Розвиток Я-концепції молодших школярів.
36. Поведінкові особливості молодших школярів.
37. Соціальна ситуація розвитку, психологічні новоутворення та провідна діяльність у підлітковому віці.
38. Психологічні особливості пізнавальної сфери підлітків.
39. Особливості афективної сфери підлітків.
40. Особливості мотиваційної сфери підлітків.
41. Розвиток Я-концепції підлітків.
42. Поведінкові особливості підлітків.
43. Педагогічно занедбані підлітки.
44. Соціальна ситуація розвитку, психологічні новоутворення та провідна діяльність у юнацькому віці.
45. Психологічні особливості пізнавальної сфери ранньої юності.
46. Розвиток особистості у ранній юності.
47. Психологічні особливості особистості у зрілій юності.
48. Психологія студентського віку.
49. Когнітивні особливості періоду ранньої дорослості.
50. Особливості афективної сфери людини у період ранньої дорослості.
51. Особливості мотиваційної сфери людини у період ранньої дорослості.
52. Особливості Я-концепції у період ранньої дорослості.
53. Психологічні особливості когнітивної сфери у період пізньої дорослості.
54. Психологічні особливості афективної сфери у період пізньої дорослості.
55. Психологічні особливості мотиваційної сфери у період пізньої дорослості.
56. Психологічні особливості Я-концепції у період пізньої дорослості.
57. Причини зниження інтелектуальних функцій у період старості.
58. Специфічні зміни емоційної сфери у період старості.
59. Специфіка Я-образу на етапі старіння.
60. Адаптивне старіння та щаслива старість.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Факультет
Ступінь вищої освіти
Спеціальність
Форма навчання
Семестр, курс
Навчальна дисципліна

Гуманітарно-педагогічний
Бакалавр
053 «Психологія»
1 семестр, курс 1
Вікова психологія

Затверджено на засіданні кафедри

психології
(назва кафедри)

Протокол № 13 від «30» травня 2023 р.

В.о. завідувача кафедри _____ Ірина МАРТИНЮК
(підпис) (прізвище та ініціали)

Екзаменатор _____ Анна Хижняк
(підпис) (прізвище та ініціали)

Білет №1

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС __бакалавр__ спеціальність 053 «Психологія»	Кафедра _ психології _ 2023-2024 н. р.	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № __1__ з дисципліни __вікова психологія__	Затверджую В.о. зав. кафедри _____ __Мартинюк І.А.__ _____2023 р._
Екзаменаційні запитання			
1. Вікова психологія як наука: предмет, завдання, значення.			
2. Соціальна ситуація розвитку, психологічні новоутворення та провідна діяльність у молодшому шкільному віці.			
Тестові завдання різних типів			
1. Вставте пропущене слово у реченні:			
Розвиток дитячої психології наприкінці XIX – на початку XX ст. був тісно пов’язаний з ... – наукою про дітей, яка охоплювала результати досліджень різних наукових дисциплін, що вивчають розвиток людини, започаткованою Ст. Холлом.		(у бланку відповідей подати одним словом)	
2. Встановіть відповідність між віковим періодом та особливостями формування Я-концепції немовляти:			
1. 1-2 місяці	А. Немає межі між собою та світом;		
2. 3-8 місяців	Б. З’являється усвідомлення свого тіла.		
3. з 6 місяців	В. Формування зовнішнього Я-образу (впізнавання себе у дзеркалі, на світлинці).		
4. з 8 місяців	Г. Наслідування дорослих та вивчення норм поведінки.		
3. Про кризу якого віку свідчить симптом „гіркої цукерки”?			
1	одного року;		

2	трьох років;
3	шести (семи) років;
4	підліткового віку.

4. Провідним видом діяльності у молодшому шкільному віці є:

1	сюжетно-рольова гра;
2	гра з правилами;
3	емоційне спілкування із значущим дорослим;
4	навчання.

5. Встановіть відповідність між особливостями інтелектуального розвитку молодших школярів та наведеними ситуаціями (за Ж. Піаже):

1. Консервація	А. Якщо попросити дитину розкласти декілька паличок по їх довжині, то дитина виконає це завдання правильно.
2. Класифікація	Б. Дитині показують зображення чотирьох собак та трьох кішок і запитують, кого більше – тварин чи собак. Дитина дасть відповідь на це запитання правильно.
3. Серіація	В. Дитині спочатку показують ряд паличок по дві (А + В і С + D) і запитують, яка довша. Потім задають основне запитання: „Паличка В довша, ніж паличка D ”? Дитина відповідає правильно.
4. Транзитивність	Г. На столі перед дитиною розташовані дві посудини. З них дві однакові, а третя вища та вужча. У дві нижчі посудини наливають воду до однакового рівня, тобто вони містять однакову кількість води. Потім воду з однієї нижчої посудини переливають у вищу та вужчу. У ній вода піднімається до більш високого рівня. Дитині задають запитання: „Чи більше води у цій вузькій посудині, ніж її було у низькій?”. Діти, молодші семи років, відповідають, що у вузькій посудині води більше.

6. Вставте пропущене слово у реченні:

Важливою ознакою розвитку мислення, що розкривається саме у підлітковому віці, є схильність до ..., яка полягає у небажанні все приймати на віру.	(у бланку відповідей подати одним словом)
---	---

7. Встановіть відповідність між варіантами становлення ідентичності у ранній юності та їх характеристиками:

1. Зумовленість	А. Юнаки перебувають у стані дифузії, яка їх особливо не хвилює; вони не пережили кризи, не обрали для себе професійної ролі чи морального кодексу і навіть уникають думок про це.
2. Дифузія	Б. Юнаки переживають кризу ідентичності (період прийняття рішень), зайняті пошуком себе.
3. Мораторій	В. Юнаки беруть на себе певні зобов'язання, не долаючи етапу прийняття самостійних рішень, їх вибір професії чи ідеології заздалегідь визначений їх батьками чи вчителями.
4. Досягнення ідентичності	Г. Юнаки пережили кризу ідентичності, усвідомили та взяли на себе відповідальність за своє життя в результаті самостійного вибору.

8. Вставте пропущені слова у реченні:

Важливою особливістю мотивації спілкування у підлітковому та юнацькому віці є тенденція до пошуку близьких дружніх зв'язків, що базуються на глибокій емоційній прив'язаності та спільності інтересів. І. С. Кон називає її потребою в, яка, можливо, є найважливішою потребою ранньої юності.	(у бланку відповідей подати одним терміном)
---	---

9. Вставте пропущене слово у реченні:

У ранньому дорослому віці завершується формування ... людини.	(у бланку відповідей подати одним словом)
---	---

10. Яке важливе новоутворення, що характеризує інтелектуальну сферу особистості, з'являється у період старості?

(у бланку відповідей подати терміном)

7. Методи навчання

1. Словесні:

- лекція (усний виклад великого за обсягом та логічною побудовою навчального матеріалу, займає основну частину часу відповідних занять),
- пояснення (основних термінів, особливостей психічного розвитку під час практичних занять),
- розповідь (опис проявів вікових психологічних особливостей у життєвих ситуаціях, ситуаціях надання психологічної допомоги),
- бесіда (репродуктивна – на початку кожного практичного заняття, катехізисна – наприкінці лекційних та практичних занять, евристична – на початку лекційних та практичних занять),
- робота з підручниками, навчальними посібниками, науковими статтями (аналіз теоретичного матеріалу під час виконання завдань самостійної роботи з подальшим формулюванням висновків, побудовою таблиць та схем).

2. Наочні:

- ілюстрування (наукові статті, автореферати з описами наукових досліджень у галузі вікової психології під час практичних занять),
- демонстрування (показ особливостей застосування методів наукового дослідження під час практичних занять),
- самостійне спостереження (апеляція до життєвого досвіду студентів, що стосується матеріалу лекційних та практичних занять).

3. Практичні:

- тренувальні вправи (розв'язування задач на застосування набутих знань, тренування у підборі методів дослідження вікових психологічних особливостей особистості під час практичних занять, робота у командах),
- тести (виконання завдань, що перевіряють розуміння навчального матеріалу).

8. Форми контролю

1. Поточний контроль (спостереження командної роботи на заняттях, заслуховування доповідей, перевірка письмового виконання завдань на ЕНК),
2. Проміжний контроль у межах кожного модуля (перевірка виконання тестів на ЕНК),
3. Підсумковий контроль (екзамен).

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання студента відбувається згідно з положенням «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 27.12.2019 р. протокол № 5 табл. 1.

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90 – 100	Відмінно	Зараховано
74 – 89	Добре	
60 – 73	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації $R_{\text{ат}}$ (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$.

10. Методичне забезпечення

1. Мартинюк І. А. Вікова психологія: ЕНК [для студентів спеціальності «Психологія»]. URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2836>

11. Рекомендована література

Основна

1. Кутішенко В. П., Ставицька С. О. Психологія розвитку та вікова психологія: практикум: навч. посіб. К.: Каравела, 2009. 448 с.
2. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія: навч. посіб. К.: Академвидав, 2005. 360 с.
3. Сергєєнкова О. П. Вікова психологія: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 376 с.

Допоміжна

1. Долинська Л. В., Лисянська Т. М. Вікова психологія: Хрестоматія: навч. посіб. [2-ге вид.]. К.: Каравела, 2019. 488 с.
2. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. [2-ге вид.]. К.: Центр учбової літератури, 2019. 124 с.
3. Павелків Р.В. Вікова психологія: навч. посіб. К.: Кондор, 2015. 469 с.
4. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) : навч.-метод. посіб.: ВТД «Університетська книга», 2007. 330 с.
5. Скрипченко О. В. та ін. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. К.: Каравела, 2019. 400 с.
6. Developmental psychology. Editors: Jack Watts, Kate Cockcroft and Norman Duncan. 2nd edition. Double Storey Publishers, 2010. 640 p.

12. Інформаційні ресурси

1. Заяц М. Особливості розвитку особистості студента». URL: <https://cutt.ly/ctcEovb> (Дата звернення: 22.05.2022р.).
2. Няньковський С. Новонароджена дитина і 1й місяць життя. URL: https://www.youtube.com/watch?time_continue=92&v=sA0iGTuBoS4&feature=emb_logo (Дата звернення: 20.05.2022 р.).
3. Сергєєнкова О.П. Вікова психологія. URL: <https://www.twirpx.com/file/598950/> (Дата звернення 11.06.2022 р.)
4. Обухова Л. Ф. Психология развития и возрастная психология. Лекция 2. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ATA1AX04vg4> (Дата звернення: 13.06.2022 р.).
5. Фільм компанії BBC «Звичайне диво». URL: https://zloekino.ru/video/176328-BBC_Telo_cheloveka-2_seriya (Дата звернення: 10.02.2021 р.).
6. Шелег Т. В. Вплив досвіду перинатального періоду на розвиток особистості // Проблеми сучасної психології: зб. наук. праць, 2012. Вип. 17. С. 713–723. <http://geojournal.igs-nas.org.ua/index.php/2227-6246/article/viewFile/160329/159513> (Дата звернення: 12.06.2022 р.).